

HE 122/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain 4 §:n muuttamisesta

SUOMEN CP-LIITTO RY EI KANNATA EHDOTETTUJA MUUTOKSIA VAMMAISPALVELULAKIIN JA SOSIAALIHUOLTOLAKIIN

Suomen CP-liitto ry:n mielestä vammaispalvelulain soveltamisalaa ja sosiaalihuoltolain asiakkaan etua koskevat esitykset eivät ole perusteltuja.

Vammaisille tarkoitettujen erityispalvelujen myöntämiskriteerien kiristäminen ja yleisten, maksullisten palvelujen ensisijaisuus tulevat heijastumaan monin tavoin palveluja tarvitsevien henkilöiden hyvinvointiin, heidän omaisiltaan vaadittaviin resursseihin ja siten välillisesti myös omaisten työelämäosallisuuteen.

Esitettyjen muutosten kokonaisvaikutuksia ei ole riittävästi arvioitu. Emme pidä palvelujen tarvittavan rahoituksen kaventamista asianmukaisena perusteena perus- ja ihmisoikeuksien sivuuttamiselle. Lisäksi on todennäköistä, että ehdotuksen mukaisista muutoksista tulee jo lyhyellä aikavälillä koitumaan yhteiskunnalle lisäkustannuksia.

Lain soveltamisalaa koskeva muutosesitys tulisi käytännössä romuttamaan lain tarkoituksen turvata henkilön itsenäinen elämä, yhdenvertaisuus ja osallisuus yhteiskunnassa.

Viittaamme ylimpien laillisuusvalvojien, oikeusministeriön, yhdenvertaisuusvaltuutetun ja Ihmisoikeuskeskuksen lausuntoihin, joissa kritisoidaan perus- ja ihmisoikeusvaikutusten puutteellista arviointia sekä YK:n vammaissopimuksen asettamien velvoitteiden vähättelyä.

Pidämme epäjohdonmukaisena näkemystä, ettei YK-vammaissopimus velvoittaisi ”järjestämään palveluja minkään tietyn lain nojalla”. Katsomme, että YK-vammaissopimuksen periaatteita tulee soveltaa erityisesti silloin, kun säädetään erityislakia vammaisten henkilöiden palveluista, koska yhtä lailla kansallinen lainsäädäntö muodostaa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen keskeisen viitekehyksen.

Edustamiemme vammaisten henkilöiden arkisten kokemusten perusteella on selvää, että lain kirjain – myös lain soveltamisala – on merkittävin päätöksentekijää ohjaava normi. Se, että vammaissopimusta sovellettaisiin lähinnä palvelutarpeen

arvioinnissa, palvelupäätöksiä tehtäessä ja pantaessa niitä täytäntöön, on mielestämme tosiasioiden kieltämistä.

Lakia soveltavan viranomaisen on aivan eri asia arvioida myönnettävän palvelun välttämättömyyttä yhdenvertaisen osallisuuden toteutumiseksi, kuin sen välttämättömyyttä "henkilön ikävaiheessa tavanomaisten toimintojen" toteuttamiseksi. Lisäksi soveltamisalaa koskeva teksti korostaa vammaispalvelujen roolia ehdottoman viimesijaisena lakina ja ainoastaan henkilön välttämättömän avun ja tuen tarpeen poiketessa elämänvaiheen tavanomaisesta tarpeesta.

Suomen CP-liitto ry toteaa, että soveltamisalaa koskeva säädös ei nyt esitetyssä muodossaan osoita pyrkimystä edistää vammaisten henkilöiden osallisuuden edellytyksiä ja oikeusturvan toteutumista. Seuraava 2 §:ään sisältyvä teksti tulee poistaa:

"Vammaisen henkilön palvelut järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain (1326/2010), ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012), varhaiskasvatuslain (540/2018), perusopetuslain (628/1998) tai muun ensisijaisen lain perusteella. Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, tämän lain mukaisia palveluja järjestetään vammaiselle henkilölle vain, jos hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve. Ensisijaisen lainsäädännön mukaan järjestettävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista voidaan periä maksu siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) säädetään. Ensisijaisen lainsäädännön mukaan järjestettävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista voidaan periä maksu siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) säädetään. Sen lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:ssä säädetään maksun perimättä jättämisestä tai määrätyn maksun alentamisesta, 2 momentissa tarkoitetun lain perusteella järjestetyistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä tai perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu estää vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai vaikeuttaa sitä olennaisesti tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen."

Asiakkaan etua koskeva muutosesitys sivuuttaa sekä perustuslain mukaisen oikeuden sosiaaliturvaan ja riittäviin sosiaalipalveluihin että vakiintuneen oikeuskäytännön. Esityksen perusteluissa (sivu 62) todetaan: "On muodostunut kahdensuuntaista oikeuskäytäntöä ja soveltamiskäytäntöä asiakkaan edun tulkitsemisesta. Osassa kuntia ja nykyään hyvinvointialueita on voitu tulkita, että

arvioitaessa, minkä lain mukaan asiakkaan palvelut tulisi järjestää, olisi asiakkaan edun nimissä otettava huomioon palvelun maksuttomuus. Tällainen asiakkaan edun mukainen tulkinta on ohjannut järjestämään palveluita vammaispalvelulaissa subjektiivisena oikeutena turvattuna palveluna niissäkin tilanteissa, joissa yleislain säännösten mukaiset palvelut mahdollistaisivat vammaisten henkilöiden palvelutarpeisiin vastaamisen.”

Muistutamme, että valtakunnallista, vakiintunutta ja juridisesti perusteltua oikeuskäytäntöä edustavat KHO:n ennakkopäätökset, eivät niinkään julkaisemattomat päätökset, joista perusteluissa on esimerkki. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan vammaispalvelun myöntämisen edellytysten täyttyessä vammaispalvelulain 4 §:n 1 momentin säännös lain toissijaisuudesta väistyy, eikä viranomainen voi syrjäyttää henkilön oikeutta saada vammaispalvelulain mukaisia palveluja järjestämällä hänelle palveluja sosiaalihuoltolain perusteella maksullisina palveluina. Sama lähtökohta ilmenee myös sosiaalihuoltolain 2 §:n 1 momentista ja sen esitoista (KHO:2020:156, ennakkopäätös).

Suomen CP-liitto ry pitää tärkeänä, että asiakkaalle koituva maksurasitus otetaan jatkossakin huomioon asiakkaan etua arvioitaessa. Esityksen toteamus ”yleinen yhdenvertaisuusperiaate ja normaalisuusperiaate palveluita järjestettäessä edellyttää, että palvelun käyttäjä maksaa maksullisiksi säädetyistä palveluista niistä määrättäväksi tulevan asiakasmaksun” (sivu 62), osoittaa käsityksemme mukaan rakenteellista, jo muutenkin monin tavoin syrjäytymisvaarassa oleviin vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa syrjintää.

Mielestämme on varsin ristiriitaista osoittaa julkisia varoja yksityisen terveydenhuollon Kela-korvauksiin ja samaan aikaan sivuuttaa asiakasmaksujen merkitys heikoimmassa asemassa oleville henkilöille.

Katsomme, että ehdotusta laiksi sosiaalihuoltolain 4 §:ään lisättävästä uudesta 3 momentista ei tule vahvistaa.

Helsingissä 4.11.2024
Suomen CP-liitto ry

Lisätiedot:
Juha Lappalainen, toiminnanjohtaja
juha.lappalainen@cp-liitto.fi, p. 044 019 9687

